

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., po — pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 17. avgusta 1894.

Politiški oddelek.

Gimnazija v Kranji.

Sedaj je že zagotovljeno, da se gimnazija v Kranji z novim šolskim letom otvori. Odločena sta že dva profesorja, ki pojmeta v Kranj na novo gimnazijo. Vodstvo bode prvo leto imel gospod Hubad. Otvorita se letos že dva razreda, potem se bode gimnazija polagoma popolnjevala, dokler ne dobimo popolne gimnazije.

Ne more se reči, da bi osnova te gimnazije bila popolnoma brez vsega političnega pomena. Ž njo je odpravljena poslednja sled Gaučevega dislokacijskega ukaza, s katerim se je bilo odpravilo več srednjih šol v Avstriji. Vlada s tem ukazom ni dosegla, kar je želela, pokazalo se je, da je njena politika bila popolnoma napačna, da ne gre, da bi se zapirale nekaterim ljudskim razredom pota do višje omike samo zaradi tega, da drugi ložje vspevajo. Nadejamo se, da se ne bode več kaj takega ponavljalo.

Dne 8. avgusta 1887. l. je minister Gauč bil odpravil celo vrsto šol, največ slovanskih. Zadete pa pri tem nikakor niso bile morda le najslabše obiskovane šole, temveč ta ukaz je imel vse druge namene.

Gauč sam je bil nekoliko razkril svoje nagibe. Izražal je strah pred duševnim proletarjatom. Vlada se je namreč bala, kaj bode z gospodskimi sinovi, če jim bodo kmetski delali konkurenco v javnih službah. V prvi vrsti je pred vsem prejšnjo vlado vodila skrb za plemenitaše. Le predobro je znano, kako je baš prejšnja vlada pri podeljevanji vseh boljših služeb gledala na plemenitaše. V kranjsko gimnazijo hodili so največ kmetski sinovi, kateri bodo pozneje na potu plemenitašem in to je bil najglavnejši povod, da se je odpravil ta zavod z mnogimi drugimi podobnimi zavodi. Minister se je sam izrazil, da je hotel z odpravo gimnazij napeljati učence, da bi pohajali bolj v obrtno šolo. S tem je bilo tako rekoč izrečeno načelo, da kmetski sinovi se smejo k večjemu iz-

obraziti v boljše obrtnike, ali učeni stanovi naj pa bodo jim zaprti.

Da tako postopanje se ni vjemalo z interesom znanstvenega in kulturnega napredka, nam še omenjati ni treba, ker pač zgodovina znanosti dokazuje, da se plemenitaši niso najbolj odlikovali na znanstvenem polju, seveda mi ne rečemo, da ni častnih izjem. Sploh je pa ta ukaz nasprotoval demokratičnemu duhu sedanjega časa.

Ni zlepa še kak ministerski ukaz našel takega odpora mej prebivalstvom kakor ravno ta. Vlada je kmalu videla, da so avstrijski narodi že toliko zreli, da se ne bodo dali več komandirati od nekaterih grofov in baronov. Točko za točko je vlada morala odstopiti od svojega ukaza. Naposled je ostala le še kranjska gimnazija. Reči pa moramo, da je Gauč trdovratno branil vsako točko svojega ukaza, odjenjal je vselej še le, ko je videl, da drugače ne gre. Da je kranjska gimnazija baš zadnja, tem je pač kriva prijenljivost Slovencev. Sprva so naši zastopniki v državnem zboru mislili, da bodo z lepa najložje kaj dosegli in so lepo prosili. Vlada je za vse imela gluha ušesa. Da so Slovenci zagnali tak hrup, kakor so ga drugod, bi najbrž že več let gimnazijo imeli v Kranji. Sicer pa moramo omeniti, da je Gauč že bil obljubil, da se gimnazija v Kranji obnovi, ako z osnovo nižje gimnazije v Ljubljani prenapolnjenju ljubljanskih zavodov še ne bode odpomagano. Ker sta faktično ljubljanski gimnaziji že prenapolnjeni, bi bil gotovo Gauč tudi že letos obnovil gimnazijo v Kranji. To se je nam zdelo potrebno omeniti, ker nekateri hočejo pridobitev te gimnazije izkoristiti za koalicio. Češ, brez koalicije ne bi bilo gimnazije v Kranji. Sedanji učni minister je le storil to, kar je bil po razmerah primoran storiti in bi bil storil Gauč, da je ostal na svojem mestu.

Za kako posebno vladno milost pa pač tega Slovenci ne moremo zmatrati, vsaj smo še vedno daleč pri krajšani glede srednjih šol mimo nemškega prebivalstva. Po ustavi je pa nam zagotovljena narodna enakopravnost in je tudi vlada zavezana preskrbeti vsem narodom potrebna učna sredstva. Po ustavi pa tudi morajo vsi

javni uradi Slovincem biti ravno tako pristopni, kakor drugim narodom, za to je pa vlada zavezana nam Slovincem poskrbeti za potrebne šole.

Zatorej pa mi moramo odločno zavračati vsako misel, da bi zaradi tega zavoda že naši zastopniki bili kaj zavezani vladi. To ne sme nič motiti njih postopanja. Pri vsej važnosti pa ta gimnazija vendar nima tacega pomena, da bi vladi že zaradi tega slavo morali peti. Gimnazija bode pač dobro služila gorenjski strani, za naš narodni boj pa vendar ni tacega pomena, kakor paralelke v Celji, slovenske ljudske šole na Koroškem, v Trstu in Gorici. V teh deželah gre za naroden obstanek, na Gorenjskem pa narodni obstanek ni ravno v nevarnosti. Da nima v narodnem oziru ta gimnazija posebnega pomena, nam kaže že to, da se jej Nemci niso Bog zna kako upirali. Če sedanja vlada misli si zagotoviti hvaležnost in podporo slovenskega naroda in njega zastopnikov, se bode pač morala še za kaj družega odločiti, samo kranjska gimnazija še nam ne zadostuje. S takimi malenkostmi se ne smemo zadovoljiti. Slovenski boj je načelen, boj za načelo narodne enakopravnosti. Naši poslanci se ne smejo proti nobeni vladi ničesa vezati, ako ne priznava tega načela. Posebno moramo reči, da je gimnazija v Kranji prava malenkost, ako jemljemo v poštev usluge, katere je naredil levičarjem grof Hohenwart, ko jim je pripomogel do odločilne besede v ministerstvu. Da ima levica le malo hvaležnosti v sebi, bi bila morala kaj več dovoliti. Le pomislimo, kaj bi bilo z levičarji, da ni grof Hohenwart pokopal Taaffejeve volilne reforme. Slovenski poslanci s Hohenwartom so rešili obstanek levičarjev in za to ne bi sedaj smeli biti s svojimi zahtevami preskromni. Skromnost je lepa čednost ali v parlamentarizmu pa navadno ne velja.

Politični pregled.

Petdesetletnica cesarjevega vladanja. — Osnoval se je neki odbor, kateri namerava petdesetletnico cesarjevega vladanja proslaviti z osnovo odgojišč za otroke ubogih obrtnikov in delavcev brez razlike vere in narodnosti. V oklici, katerega je sedaj razposlal, pravi ta odbor, da drugod delajo izjemne zakone proti anarhistom, v Avstriji pa hočemo z dobrodelnimi napravami vplivati na ljudi, ki so pravo pot zgrešili, in upamo tako več doseči, kakor s silo. To bode pač jako primeren način za proslavljanje petdesetletnice vladanja cesarjevega.

Levica. — Kakor se kaže, bližajo se za zedinjeno levico žalostni časi. Na Dunaji in na Češkem je že močno ob vpliv, sedaj se pa kaže, da popolnoma pade tudi na Štajerskem in Koroškem. V prvi deželi je tako imela do sedaj le jeden sam ljudski mandat, drugače je pa njeno zavetje jedino veleposestvo in pa trgovske zbornice. Kaže pa se, da je ta jedini ljudski mandat v ljubenski mestni skupini že v zaresni nevarnosti. Dosedaj je ta mandat imel dr. Heilsberg. Pri dopolnilni volitvi ga pa utegne dobiti nemški nacijonalec. Na Koroškem ste dve dopolnilni volitvi, ki pa tudi kažeta, da se v tej deželi marsikaj preminja. Slovenci in nemški konservativci sklicujejo shod za shodom in vsi so dobro obiskovani. Pri volitvi volilnih mož je zmagalo toliko konservativcev, da se že liberalni listi boje, da zgube jeden ali pa še oba mandata. Pri občnih državnozbornih volitvah pa zgube liberalci gotovo večino ljudskih mandatov. Liberalci so pa jedro koali-

ciji, zavezniki konservativnih slovenskih poslancev. Pač se moramo vprašati, kako morejo naši konservativci opravičevati svojo zvezo s tako propadajočo stranko.

Karol German. — Umrli je ministerski svetovalec v učnem ministerstvu Karol German v 64 letu. Pokojnik je bil po rodu in po mišljenji Čeh. V ministerstvo ga je bil poklical učni minister Conrad na željo čeških poslancev. Bil je Slovanom naklonjen mož in je svojim rojakom do marsikake šole pripomogel. Nemci videli so v njem svojega nasprotnika.

Leonova družba na Dunaji je bila priredila nekaj socijalni kurz. Mnogi konservativci in krščansko socijalni možje so predovali o socijalnem vprašanju. Marsikaj dobrega so nasvetovali, o čemer je le želeli, da se faktično izvede. Najboljše spričevalo za ta kurz je pač to, da ga liberalci napadajo.

Jednakopravnost v Dalmaciji. — Predstojnikom kemičnokmetijske poskuševalnice v Spletu je imenovan Tomo Frühaufer in pristavom tega zavoda Gvozdenović, katera besede ne znata hrvaške. Tako toži „Narodni List“.

Učimo se češčine, ta glas se razlega po liberalnih in tudi že nemško narodnih listih. Kdo bi si bil pred 20 leti mislil, da bodo Nemci prišli kedaj do spoznanja, da je potrebno znanje slovanskih jezikov. Zadnji čas se pa celo slišijo nasveti, da bi se učili Nemci slovenščine. Dolgo so Nemci mislili, da bodo ponemčili vso državo, in torej slovanskih jezikov se učiti ni vredno. Sedaj so se pa že prepričali, da so za to preslabi. Potem so pa mislili na Češkem vsaj neko zaključeno ozemlje jedino zase ohraniti, ali to tudi ne gre. Sedaj so pa pripravljene učiti se tudi slovanskih jezikov, da bi le dobili službe mej Slovani. Mnogi se pa kesajo, da se slovanščine niso učili. Tako se menjajo časi.

Rusinski pravopis. — Pravosodni minister je ukazal, da se ima v pisarnah rabiti za rusinščino fonetični pravopis. To pač ni nič strašnega, ali v Galiciji se pa že najdejo ljudje, ki v tem vidijo nevarnost za rusinski narod in slovansko cerkev. Po pravopisu hočejo ločiti stranke. S časom se bodo pač tudi privadili novemu pravopisu.

Italija. — Pred kratkim završila se je obravnava proti zatožencem, ki so sleparili pri rimski banki. Dasi je bila krivda zatožencev malone očitna, so porotniki vendar vse zatožence nekrivim spoznali, vsled česar je sodišče vse oprostilo. Razni listi pa so na to začeli napadati porotno sodišče, češ, da so bili porotniki podkupljeni in da so kot taki glasovali za nekrivdo. Ker pa ta obdolžitev ni prav častna, posebno še za sodišče ne, ki bi morali biti vir pravice, je justični minister italijanski imenoval posebno komisijo, ki ima preiskati celo razpravo in dognati, je li so se res godile pri nji nepostavnosti. Cela bančna afera še torej ni dokončana in oproščeni zatoženci še niso gotovi svoje prostosti, kajti lahko se zgodi, da pridejo še pred sodišče.

Nemčija. — Dne 8. t. m. je minulo 25 let, kar se je v Nemčiji osnovala socijalno-demokratska delavska stranka. Glasilo te stranke tem povodom poudarja razvoj in važnost, katero si je ta stranka pridobila v kljub raznim nasprotstvom v Nemčiji, tako da je to stranko treba resno v poštev jemati. V resnici ima ta stranka v teku tega četrtletja lepe uspehe zabeležiti. Število parlamentarnih zastopnikov te stranke se je zdatno pomnožilo. Leta 1871. volilo je 125.975 volilcev 2 poslance v državni zbor, leta 1893. 1.786.738 volilcev 44 poslancev, katerih število se je od takrat vsled nadomestnih volitev še za dva pomnožilo, tako da šteje ta stranka sedaj 46 poslancev v državnem zboru.

Azija. — Nasprotstva mej Kitajci in Japonci so vedno ostrejša. Ponavljajo se vedno večje ali manjše praske mej obema nasprotnikoma. Dosedaj so imeli Japonci lepše uspehe, ker so bolj izvežbani. Ni pa to verjetno, če bodo mogli napram številnejim Kitajcem dolgo vztrajati. Poroča se, da dosedanji boji niso bili nobenega odločilnega pomena. Kitajci in Japonci zbi-